

*Н. Г. Георгіаді,
д. е. н., доцент кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва,
Національний університет "Львівська політехніка"
О. Є. Федорчак,
Аспірант, кафедра менеджменту і міжнародного підприємництва,
Національний університет "Львівська політехніка"*

СУТНІСТЬ І ВИДИ МЕХАНІЗМІВ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ НА ПІДПРИЄМСТВО

N. Heorhiadi,
Doctor of Economics Sciences, Ass. Prof., Professor of Department of Management and International Business, Lviv
Polytechnic National University
O. Fedorchak,
postgraduate of Department of Management and International Business, Lviv Polytechnic National University

THE ESSENCE AND TYPES OF THE MECHANISMS OF THE ATTRACTION INVESTMENTS TO THE ENTERPRISE

Розкрито сутність понять "інвестиція", "інвестор" та "метод залучення інвестицій". Наведено види і складові механізмів залучення інвестицій. Обгрунтовано доцільність застосування механізмів залучення інвестицій підприємствами у процесі здійснення ними своєї діяльності.

It was highlight the essence of the concepts of "investment", "investor" and "investment method". There are shows the types and components of mechanisms to attract investment in the article. The expediency of application of the investment companies in the course of their activities.

Ключові слова: інвестиція, інвестор, метод залучення інвестицій, підприємство, механізм залучення інвестицій.

Key words: investment, investor, method of investment, venture investment mechanism.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

У процесі своєї діяльності підприємства неминуче постають перед необхідністю залучення інвестицій. У залежності від виду інвестицій, їх залучення може відбуватися у різний спосіб та, відповідно, з різних джерел фінансування. Вивчення статистичної інформації щодо джерел залучення інвестицій показало, що власні кошти підприємств є основним джерелом фінансування інвестиційних проектів. Так, на рис. 1 відображено структуру інвестицій в основний капітал за 2012 р. за джерелами фінансування.

Як бачимо з рис. 1, підприємства для реалізації інвестиційних проектів найчастіше використовують власні кошти. Орієнтація тільки на власні ресурси може суттєво обмежити можливості підприємства щодо вдосконалення своєї діяльності.

Серед інших альтернативних джерел залучення інвестицій є державний бюджет, позики банків та інших фінансових установ. Найменшу частку у структурі інвестицій за джерелами їх залучення займають кошти іноземних інвесторів. Аналізування можливості зміни структури інвестицій в основний капітал також показало, що між обсягом інвестицій за рахунок власних коштів підприємств та загальним обсягом існує кореляційна залежність ($R^2 = 0,9832$), що дає підстави стверджувати, що власні кошти підприємств залишаться головним джерелом інвестицій у майбутніх періодах. Так, на рис. 2 відображена динаміка загального обсягу інвестицій протягом 2006—2012 рр. та інвестицій, джерелом фінансування яких виступають власні кошти підприємства.

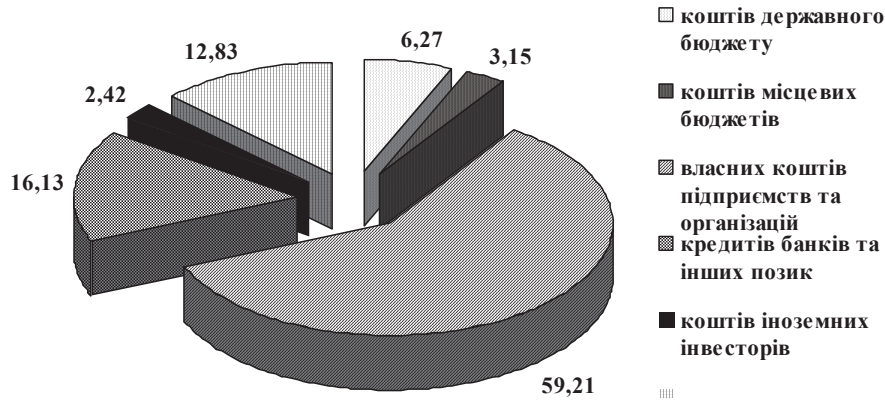

Рис. 1. Діаграма структури інвестицій в основний капітал за джерелами фінансування у 2012 р., %

Джерело: <http://www.ukrstat.gov.ua/>. ВКП — власні кошти підприємств; КМБ — кошти місцевих бюджетів; КБ — кредити банків та інші позики; КІІ — кошти іноземних інвесторів; КДБ — кошти державного бюджету; ІД — інші джерела.

Відображена на рис. 2 динаміка обсягу інвестицій в основний капітал протягом 2006—2012 рр. є свідчення значного зростання обсягів інвестицій за рахунок власних джерел протягом досліджуваного періоду. Незначне зниження темпів росту даного показника спостерігається протягом 2011—2012 рр., проте це не є свідченням зменшення частки власних коштів у загальному обсязі інвестицій в основний капітал, оскільки протягом зазначеного періоду спостерігалось зменшення обсягів інвестицій за всіма джерелами фінансування.

Враховуючи те, що власні кошти підприємців є основним джерелом фінансування інвестиційних проектів, слід відмітити, що підприємці не володіють необхідними інструментами для залучення інвестицій з інших джерел. Таким чином, виникає проблема пов'язана із необхідністю розробки засобів для залучення інвестицій різними способами.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

У джерелах [1—5] наведено існуючі методи залучення інвестицій у різні галузі економіки. Проблеми формування комплексних підходів до залучення інвестицій певним підприємством досліджували С. Тесля [6],

Р.В. Грінченко [7] та інші. Питаннями залучення інвестицій на підприємство займались також Бойко А.В., Луцишин А.В., Клочко В.П., Кулік О.О., Єгорова Е.В., Левін Ю.А. та інші. Проте у цих та інших працях не розкрито сутності механізмів залучення інвестицій та не наведено їх класифікації.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Висвітлена проблема та недостатній рівень її розв'язання в опрацьованих літературних джерелах визначили такі цілі даного дослідження: розкрити сутність механізмів залучення інвестицій та навести їх класифікацію, що повинно спростити і оптимізувати здійснення залучення інвестицій на підприємство.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Залучення інвестицій може розглядатись як інвестиційна діяльність, сутність якої та особливості її здійснення регулює законодавство України. Так, у табл. 1 наведено перелік законів та галузі інвестиційної діяльності, які вони регулюють.

Вивчення літературних джерел показало, що трактування різними авторами сутності поняття "інвестиції" відрізняється. Так, Золотогородов В.Г.

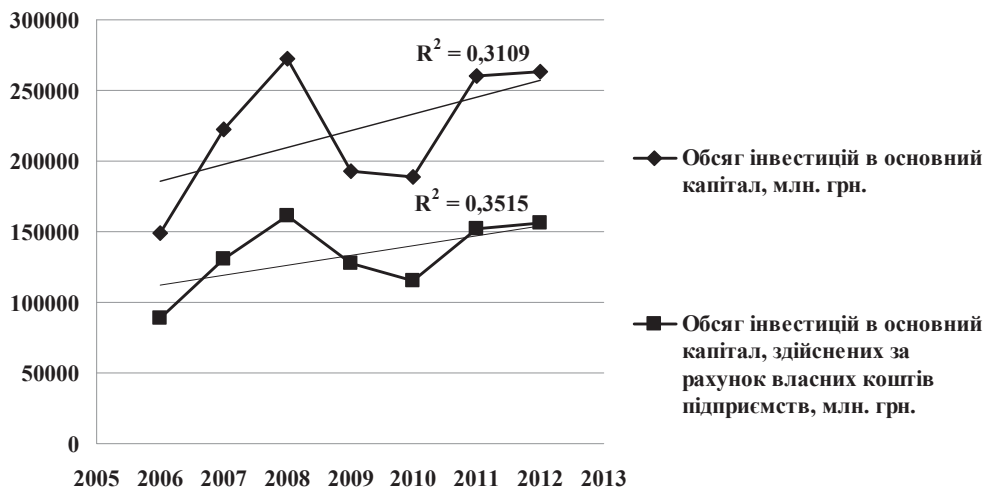

Рис. 2. Динаміка обсягів інвестицій в основний капітал за рахунок власних джерел фінансування протягом 2006—2012 рр., млн грн.

Таблиця 1. Законодавчі акти, що регулюють здійснення інвестиційної діяльності на території України

№ з/п	Назви законів	Галузі інвестиційної діяльності, що регулюються законами
1	Закон України "Про акціонерні товариства" N 514-VI від 17.09.2008 [15].	Закон визначає порядок утворення, діяльності, припинення акціонерних товариств, їх правовий статус, права та обов'язки акціонерів; особливості правового статусу, утворення, діяльності, припинення акціонерних товариств, що провадять діяльність на ринках фінансових послуг.
2	Закон України «Про інвестиційну діяльність» N 406-VII (406-18) від 04.07.2013 [13].	Цей Закон визначає загальні правові, економічні та соціальні умови інвестиційної діяльності на території України.
3	Закон України «Про режим іноземного інвестування» N 406-VII (406-18) від 04.07.2013 [14].	Регулюються особливості здійснення іноземного інвестування на території України, виходячи з цілей, принципів і положень законодавства України.
4	Закон України "Про інститути спільного інвестування (пайові та інвестиційні фонди)" N 2299-III від 15.03.2001 [16].	Закон визначає правові та організаційні основи створення, діяльності та відповідальності суб'єктів спільного інвестування, а також особливості управління їх активами.
5	Закон України "Про ратифікацію Конвенції про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами" 1547-III від 16.03.2000 [17].	Чинним Законом ратифіковано Вашингтонську Конвенцію 1965 р. про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами.
6	Закон України " Про усунення дискримінації в оподаткуванні суб'єктів підприємницької діяльності, створених з використанням майна та коштів вітчизняного походження" 1457-III від 17.02.2000 [18].	Закон спрямований на захист конкуренції між суб'єктами підприємницької діяльності, створеними без залучення коштів або майна (майнових чи немайнових прав) іноземного походження, та суб'єктами підприємницької діяльності, створеними за участю іноземного капіталу.
7	Закон України " Про концесії" 997-XIV від 16.07.1999 [19].	Закон визначає поняття та правові засади регулювання відносин концесії державного та комунального майна, а також умови і порядок її здійснення з метою підвищення ефективності використання державного і комунального майна і забезпечення потреб громадян України у товарах (роботах, послугах).

Таблиця 2. Класифікація інвестицій *

№ з/п	Класифікаційні ознаки	Види інвестицій
1	За об'єктом вкладення коштів	Реальні (інвестиції в матеріальні і нематеріальні активи) і фінансові (інвестиції у фінансові активи).
3	За характером участі в капіталі підприємства, в яке вкладаються кошти	Прямі (передбачають безпосередню участь інвестора у виборі об'єкта інвестування) і непрямі (інвестування через посередників).
4	За періодом інвестування	Короткострокові і довгострокові (капітальні інвестиції).
5	За формою власності	Приватні, державні.
6	За регіональною приналежністю інвестора	Інвестиції вітчизняних і закордонних інвесторів.
8	За характером використання капіталу в інвестиційному процесі	Первинні інвестиції (первинне вкладення власного чи залученого капіталу), реінвестиції (повторне вкладення капіталу, що вивільнився в результаті попереднього вкладення у певні проекти) і деінвестиції (виведення капіталу без повторного вкладення).

* Примітки: сформовано авторами на основі [9—14].

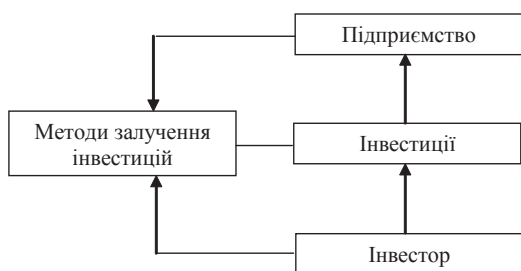

Рис. 3. Складові механізми залучення інвестицій

трактує поняття інвестицій як будь-який актив, що вкладається в господарську діяльність з метою отримання прибутку [9]. Перар Ж., у свою чергу, розглядає інвестиції як додаткові вкладення, спрямовані на розширення бізнесу чи підвищення його ефективності [10]. На думку Назарова М.Г., інвестиції це вкладення в основний і оборотний капітал з метою отримання прибутку [11]. Ковалев В.В. розглядає інвестицію як цілеспрямований вклад капіталу на визначений термін у різноманітні інвестиційні об'єкти для досягнення індивідуальних цілей інвестора

Таблиця 3. Класифікація механізмів залучення інвестицій*

№ з/п	Класифікаційні ознаки	Види механізмів залучення інвестицій
1	За методом залучення інвестицій	- механізми, засновані на акціонуванні; - механізми, побудовані на позиковому фінансуванні; - механізми, що реалізуються з використанням державного фінансування; - механізми, засновані на самофінансуванні; - змішані.
2	За інвестором	2.1. За регіональною ознакою: - механізми залучення інвестицій від іноземного інвестора; - механізми залучення інвестицій від вітчизняного інвестора; - змішані; 2.2. За формою власності інвестора: - механізми залучення інвестицій від приватного інвестора; - механізми залучення інвестицій від держави; - змішані. 2.3. За формою державної реєстрації інвестора: - механізми залучення інвестицій від інвестора-фізичної особи; - механізми залучення інвестицій від інвестора-юридичної особи; - змішані.
3	За видом інвестицій	3.1. За об'єктом, у який інвестуються кошти: - механізми, орієнтовані на залучення реальних інвестицій; - механізми, спрямовані на залучення фінансових інвестицій; 3.2. За характером участі інвестицій у капіталі підприємства, в яке вкладаються кошти: - механізми залучення прямих інвестицій; - механізми залучення портфельних інвестицій. 3.3. За терміном, на який вкладаються кошти: - механізми залучення короткострокових інвестицій; - механізми залучення довгострокових інвестицій.
4	За видом підприємства	- механізми залучення інвестицій на приватне підприємство; - механізми залучення інвестицій на державне підприємство; - механізми залучення інвестицій на підприємство, засноване на колективній формі власності.

* Примітки: сформовано авторами на основі [9—19].

[12]. На засадах вивчення літературних джерел можна запропонувати класифікацію інвестицій, що відображена у табл. 2.

Як показують дослідження, важливими елементами механізму залучення інвестицій виступають інвестори і метод залучення інвестицій. Згідно з Законом України "Про інвестиційну діяльність", інвесторами можна вважати осіб, що здійснюють інвестиційну діяльність. До них відносяться юридичні особи України та іноземних держав, держава та місцеві органи влади, а також громадяни, недержавні підприємства, господарські асоціації, спілки, товариства, а також громадські і релігійні

організації, інші юридичні особи, що засновані на колективній власності [13].

Вивчення літературних джерел [6—14] дозволяє виділити чотири основні методи залучення інвестицій: акціонування, бюджетні програми (урядовий пільговий кредит, гарантування, дотування, субвенції), пільгове фінансування (інвестиційний податковий кредит, безвідсотковий кредит) та позикове фінансування (оренда та боргове фінансування). Таким чином, слід вказати, що всі методи залучення інвестицій можна поділити на чотири групи: акціонування, позикове фінансування, державне фінансування та самофінансування.

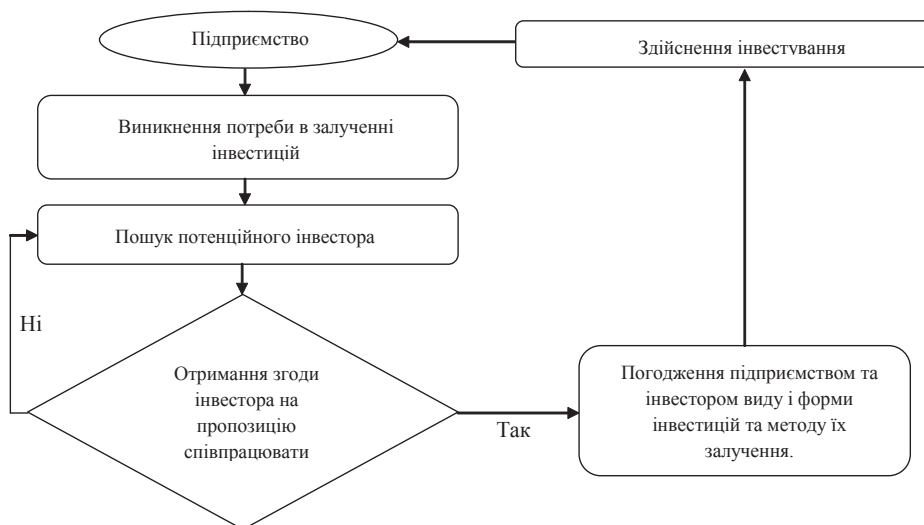

Рис. 4. Послідовність етапів залучення інвестицій з ініціативи підприємства

Рис. 5. Послідовність етапів залучення інвестицій на підприємство з ініціативи інвестора

Оскільки здійснення залучення інвестицій відбувається шляхом реалізації певної послідовності дій, то таку діяльність можна розглядати як процес. Дане припущення зроблене на основі визначення сутності поняття "процес" у тлумачному словнику сучасної української мови за редакцією В.Т. Бусела [8, т. 1187]: це сукупність послідовних дій, засобів, спрямованих на досягнення мети. Враховуючи те, що поняття "механізм залучення інвестицій" може не обмежуватися тільки процесом залучення інвестицій, то для його виокремлення слід використати визначення механізму, наведене у тлумачному словнику сучасної української мови В.Т. Бусела [8, с. 673], а саме: механізм — це внутрішня будова, система чого-небудь або сукупність станів і процесів, з яких складається певне явище. Таким чином, процес залучення інвестицій можна розглядати як одну із складових механізму залучення інвестицій, що поєднує інвестора та підприємство, а також конкретизує особливості самої інвестиції та спосіб її залучення.

На засадах опрацьованих літературних джерел можна запропонувати визначення механізму залучення інвестицій як взаємодії підприємства та інвестора в процесі залучення інвестицій у визначеній формі та визначеним методом. На рис. 3 відображено складові механізму залучення інвестицій.

Як бачимо з рис. 3, механізм залучення інвестицій складається чотирьох елементів. На основі запропонованих елементів можна навести класифікацію механізмів залучення інвестицій (табл. 3).

Оскільки залучення інвестицій можна розглядати як процес, то доцільним є наведення послідовності його здійснення. При вирішенні даного питання слід врахувати, що ініціатором початку залучення інвестицій може виступати не тільки підприємство, а й інвестор, тому наведемо дві послідовності (рис. 4, 5).

Можливим є також залучення інвестицій підприємством з ініціативи інвестора. Послідовність здійснення залучення інвестицій підприємством з ініціативи інвестора наведено на рис. 5.

Слід відмітити, що наведені види механізмів залучення інвестицій не виключають одне одного, вони мо-

жуть бути поєднані оптимальним чином для досягнення найкращих результатів у процесі здійснення залучення інвестицій. Отже, чітка класифікація дає можливість розробити унікальні механізми залучення інвестицій, що можуть суттєво спростити і оптимізувати залучення інвестицій на підприємство.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

У результаті аналізу літературних джерел та законів України було виконано наступні завдання: розкрито сутність механізму залучення інвестицій; виокремлено елементи, що входять до його складу та обґрунтовано спосіб їх поєднання; запропоновано класифікацію механізмів залучення інвестицій.

До перспектив подальших досліджень слід віднести питання, пов'язані з економічним оцінюванням механізмів залучення інвестицій. Слід також урахувати можливість дослідження проблеми вибору оптимального механізму залучення інвестицій чи їхнього поєднання у процесі залучення інвестицій на підприємство.

Література:

1. Романів О. Випуск єврооблігацій — один із можливих варіантів залучення іноземних інвестицій в економіку країни / О. Романів, Г. Цегелик // Вісник Львів. УН-ТУ. — Л.: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2008. — Вип. 40. — С. 26—28. — (Серія "Економіка").
2. Вертеннікова О.В. Концесія як один із шляхів залучення приватних інвестицій в комунальну сферу міста / О.В. Вертеннікова, А.В. Бондаренко // Економіка будівництва і міського господарства — К.: Донбаська національна академія будівництва і архітектури, 2009. — Вип. 2(5). — С. 125—130. — (Серія "Міське господарство і будівництво").
3. Чорний Р.В. До питання залучення інвестиційних ресурсів в АПК України / Р. Чорний // Галицький економічний вісник. — 2009. — Вип. 2. — С. 177—180. — (аграрні й екологічні проблеми економіки).
4. Водяник Л.К. Лізинг як інструмент залучення інвестицій в житлово-комунальне господарство / Л.К. Во-

дяник, О.М. Русанов // Економічний простір. — 2009. — Вип. 23/2. — С. 73—83.

5. Зайченко О.О. Дослідження перспектив розвитку інвестиційних фондів, як способу залучення інвестицій в економіку країни / О.О. Зайченко, К.В. Гончарова // Економічний простір. — 2008. — Вип. 15. — С. 34—40.

6. Тесля С. Організаційно-економічний механізм залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України / С. Тесля // Формування ринкової економіки в Україні. — 2009. — Вип. 19. — С. 454—459.

7. Грінченко Р.В. Світові системи залучення інвестицій у будівництво житла / Р.В. Грінченко // Науко-технічний збірник. — 2008 — Вип. 85. — С. 68—72.

8. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. — К., Ірпінь: ВТФ "Перун", 2005.

9. Золотогородов В.Г. Инвестиционное проектирование: Учебное пособие. — Мн.: ИП "Эко-перспектива", 1998. — 463 с.

10. Перар Ж. Управление финансами: с упражнениями. — М.: Финансы и статистика, 1999. — 480 с.

11. Финансово-экономический словарь / Под ред. М.Г. Назарова. — М.: АО "Финстатин-форм", 1995. — 224 с.

12. Ковалев В.В. Методы оценки инвестиционных проектов. — М.: Финансы и статистика, 1998. — 144 с.

13. Закон України "Про інвестиційну діяльність" N 406-VII (406-18) від 04.07.2013.

14. Закон України "Про режим іноземного інвестування" N 406-VII (406-18) від 04.07.2013.

15. Закон України "Про акціонерні товариства" N 514-VI від 17.09.2008.

16. Закон України "Про інститути спільного інвестування (пайові та інвестиційні фонди)" N 2299-III від 15.03.2001.

17. Закон України "Про ратифікацію Конвенції про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами" 1547-III від 16.03.2000.

18. Закон України "Про усунення дискримінації в оподаткуванні суб'єктів підприємницької діяльності, створених з використанням майна та коштів вітчизняного походження" 1457-III від 17.02.2000.

19. Закон України "Про концесії" 997-XIV від 16.07.1999.

References:

1. Romaniv, O.R. and Tsehelyk, H.M. (2008), "Vypusk ievrooblihasij — odyń iz mozhlyvykh variantiv zaluchennia inozemnykh investytsij v ekonomiku krainy", *Visnyk L'viv. UN -TU*, vol 40 (1), pp. 26—28.

2. Vertennikova, O.V. and Bondarenko, A.V. (2009), "Kontsesiia iak odyń iz shliakhiv zaluchennia pryvatnykh investytsij v komunal'nu sferu mista", *Ekonomika budivnytstva i mis'koho hospodarstva*, vol 2(5), pp. 125—130.

3. Chornyj, R.V. (2009), "Do pytannia zaluchennia investytsijnykh resursiv v APK Ukrainy", *Halyts'kyj ekonomichnyj visnyk*, vol 2 (1), pp. 177—180.

4. Vodianyuk, L.K. (2009), "Lizynh iak instrument zaluchennia investytsij v zhytlovo-komunal'ne hospodarstvo", *Ekonomichnyj prostir*, vol 23(2), pp. 73—83.

5. Zajchenko, O.O. and Honcharova, K.V. (2008), "Doslidzhennia perspektyv rozvytku investytsijnykh fondiv, iak sposobu zaluchennia investytsij v ekonomiku krainy", *Ekonomichnyj prostir*, vol 15 (1), pp. 34—40.

6. Teslia, S.L. (2009), "Orhanizatsijno-ekonomichnyj mekhanizm zaluchennia priamykh inozemnykh investytsij v ekonomiku Ukrainy", *Formuvannia rynkovoi ekonomiky v Ukraini*, vol 19 (1), pp. 454—459.

7. Hrinchenko, R.V. (2008), "Svitovi systemy zaluchennia investytsij u budivnytstvo zhytla", *Nauchno-tekhnicheskij sbornyk*, vol 85 (1), pp. 68—72.

8. Busel, V.T. (2005), *Velykyj tlumachnyj slovnyk suchasnoi ukrains'koi movy [Great Dictionary of the Ukrainian language]*, Irpin': VTF "Perun", Kyiv, Ukraine.

9. Zolotohorodov, V.H. (1998), *Ynvestytsyonnoe proektyrovanye [Investment planning]*, YP "Ekoperspektyva", Kyiv, Ukraine.

10. Perar, Zh. (1999), *Upravlenye fynansamy: s uprazhneniyamy [Financial Management]*, Fynansy y statystyka, Moscow, Russia.

11. Nazarova, M.H. (1995), *Fynansovo-ekonomicheskij slovar' [Financial and economic dictionary]*, AO "Fynstatyn-form", Moscow, Russia.

12. Kovalev, V.V. (1998), "Metody otsenky ynvestytsyonnykh proektov", *Fynansy y statystyka*, Moscow, Russia.

13. The Verkhovna Rada of Ukraine (2012), The Law of Ukraine "On investment activity", available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1560-12> (Accessed 4 July 2013).

14. The Verkhovna Rada of Ukraine (2012), The Law of Ukraine "On foreign investment", available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/93/96-вр> (Accessed 4 July 2013).

15. The Verkhovna Rada of Ukraine (2012), The Law of Ukraine "On Joint Stock Company", available at: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/514-17> (Accessed 9 September 2013).

16. The Verkhovna Rada of Ukraine (2012), The Law of Ukraine "On collective investment institutions (mutual and investment funds)", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2299-14> (Accessed 6 July 2012).

17. The Verkhovna Rada of Ukraine (2000), The Law of Ukraine "About Ratification of the Convention on the Settlement of Investment Disputes between States and Nationals of Other", available at: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_060 (Accessed 16 March 2000).

18. The Verkhovna Rada of Ukraine (2005), The Law of Ukraine "On elimination of discrimination in the taxation of business entities created using assets and resources of national origin", available at: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1457-14> (Accessed 25 March 2005).

19. The Verkhovna Rada of Ukraine (1999), The Law of Ukraine "On concessions", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/997-14> (Accessed 16 July 1999).

Стаття надійшла до редакції 28.10.2013 р.